

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
„ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 316.356.2:316.6(043.2)

LUDMILA IBRIȘIM

**REPREZENTĂREA SOCIALĂ A VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ȘI
PARTICULARITĂȚILE RELAȚIILOR CONJUGALE**

511.03 – PSIHOLOGIE SOCIALĂ

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

CHIȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Conducător științific:

RUSNAC Svetlana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

BODRUG-LUNGU Valentina, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

CAUNENCO Irina, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova.

Componența consiliului științific specializat:

GLAVAN Aurelia, președinte, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar;

CERLAT Raisa, secretar științific, doctor în psihologie, conferențiar universitar;

ȘLEAHTIȚCHI Mihail, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar;

NEGURĂ Ion, doctor în psihologie, conferențiar universitar;

GONȚA Victoria, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la data de 08.11.2024, la ora 11:00, în ședința Consiliului științific specializat 511.03-24-60 din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, pe adresa: Chișinău, str. Ion Creangă, 1, blocul 2, sala Senatului.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și pe pagina web a ANACEC www.anacec.md.

Rezumatul a fost expediat la 04. 10. 2024

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

CERLAT Raisa, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Conducător științific:

RUSNAC Svetlana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Autor:

IBRIȘIM Ludmila

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI	7
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	21
BIBLIOGRAFIE.....	23
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI.	236
АННОТАЦИЯ.....	28
ADNOTARE.....	29
ADNOTATION.....	30

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Societatea actuală parcurge transformări semnificative socio-economice și geopolitice, care se reflectă asupra stării institutului familiei, asupra stabilității și durabilității acestuia. Familia își păstrează calitatea de institut social care îndeplinește funcția de socializare pentru generația tânără, iar orice proces distructiv din cadrul acesteia se reflectă asupra stării societății. Unul dintre aceste procese distructive este violența în familie. În ciuda condamnării publice și a reglementărilor legale ale fenomenului, conform datelor organelor de drept ale RM numărul cazurilor de violență în familie crește constant [12]. Fenomenul are un caracter de gen, fapt confirmat de studiul indicelui normelor sociale de gen (GSNI). Datele studiului arată că 66,8% din populația RM au prejudecăți privind integritatea fizică a femeii [34]. În acest context, la nivel internațional și național a fost adoptată o serie de documente, strategii și programe destinate protecției familiei și a membrilor săi împotriva actelor de violență. Printre acestea se numără „Declarația privind eliminarea violenței împotriva femeilor”, adoptată de ONU în 1997 [25], Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice, ratificată de Parlamentul RM în 2021 [6], Legea RM nr. 45-XVI „Cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie”, care a intrat în vigoare în 2007 [28], Programul național pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie pentru anii 2023–2027 [29]. Problemele egalității și respectării drepturilor civile sunt incluse în Agenda pentru dezvoltare durabilă până în 2030 [1].

Identificarea violenței în familie ca o problemă socială distinctă stimulează noi cercetări științifice, menite să ofere o înțelegere mai profundă a naturii acestui fenomen și să identifice metode preventive adecvate pentru a-l aborda. Studiul reprezentărilor sociale (RS) despre violența în familie în cadrul cuplurilor contemporane, precum și analiza caracteristicilor relațiilor conjugale, care pot evidenția natura disfuncțiilor familiale, devin astfel deosebit de relevante.

Prezentarea temei de cercetare la nivel internațional, național, local și interdisciplinar, precum și rezultatele cercetărilor anterioare. Violența în familie a fost recunoscută ca o problemă socială gravă care necesită intervenția statului în a doua jumătate a secolului XX, ceea ce a stimulat cercetările științifice în acest domeniu. Regularitățile apariției și transmiterii din generație în generație a abuzului în familie, precum și factorii care îl determină, au fost studiate de cercetători precum J. Giles-Sims [35], G. Hotaling [36], D. Kalmuss și J.A. Seltzer [37]. Aspectele psihologice ale fenomenului violenței în familie au fost analizate de cercetători români și moldoveni, cum ar fi M. Turliuc [18], L. V. Bodrug-Lungu [3], S. Rusnac., V. Gonța [14], E. Losii, A.M. Crâșmaru [8], N. Rotaru-Sîrbu [13] și alții.

Familia și relațiile familiale au fost cercetate în lucrările semnate de T.B. Андреева [20], С.И. Голод [24], Э.Г. Эйдемиллер [30], A. Băran-Pescaru [2], I. Mitrofan, C. Ciupercă [9], M. Voinea [19], L. Cuznețov [5], V. Bodrug-Lungu [33], O. Gagauz [7] și alții.

Fundamentul teoretico-metodologic al cercetării din această lucrare îl constituie conceptul de reprezentare socială dezvoltat de S. Moscovici [39] și continuat de J.C. Abric [31], P. Moliner [38] și alții, precum și de o serie de cercetători din spațiul post-

sovietic, cum ar fi Т.П. Емельянова [26], И.Б. Бовина [22] și alții, alături de cercetători români și moldoveni, precum A. Neculau, M. Curelaru [10], M. Sleahitichi [15], I. Negură [11], D. Cazacu [4] și alții.

Descrierea situației în domeniul cercetat și formularea problemei științifice.

În ciuda eforturilor depuse de stat și de societatea civilă, problema violenței în familie rămâne destul de acută. Tendințele de respingere a violenței în familie într-o societate civilizată se confruntă cu stereotipuri puternice, care percep violența ca pe un atribut al vieții de familie în cadrul familiei tradiționale. Informațiile despre violența în familie din Republica Moldova ocupă un loc permanent în statisticile privind criminalitatea. Într-un studiu realizat în 2021 în cadrul proiectului „Îmbunătățirea eficienței și accesului la justiție în Moldova”, s-a constatat că numărul cazurilor de violență în familie este în creștere[17].

Prezența unui discurs public larg în jurul problemei violenței în familie face importantă cercetarea RS a acestui fenomen în rândul cuplurilor căsătorite, deoarece în această reprezentare se pot întrevădea posibile modalități de rezolvare a problemei. Considerăm că abordarea socio-psihologică permite reconstituirea unui model al cunoașterii cotidiene naive despre violența în familie, exprimată în structura și conținutul RS, care se reflectă în relațiile conjugale. În acest context, am formulat **problema cercetării**, care constă în necesitatea de a găsi răspunsuri la o serie de întrebări de cercetare: 1) care este conținutul și structura RS a violenței în familie; 2) depind conținutul și structura RS de gen și de experiența de viață familială; 3) în ce măsură simbolurile care reflectă funcționalitatea familiei și relațiile interpersonale ale soților sunt prezente în RS a violenței în familie; 4) care sunt caracteristicile familiei moderne care o fac vulnerabilă la violență; 5) care sunt condițiile psihosociale care ar putea permite schimbări în RS a violenței în familie, precum și îmbunătățirea funcționalității familiei, a relațiilor interpersonale și a satisfacției în căsătorie?

Scopul cercetării constă în identificarea și analiza conținutului și structurii RS a violenței în familie în rândul cuplurilor căsătorite, precum și a reflectării acestora în caracteristicile relațiilor conjugale.

În conformitate cu problema și scopul cercetării, au fost stabilite următoarele **obiective ale cercetării**: 1) analiza abordărilor teoretice privind problema RS ca formă de reglementare socială a comportamentului și relațiilor umane, cu scopul de a determina parametrii optimi ai cercetării RS a violenței în familie; 2) identificarea caracteristicilor familiei moderne și a relațiilor conjugale, cauzelor și consecințelor violenței în familie; construirea unui model ipotetic al parametrilor relațiilor intrafamiliale; 3) determinarea conținutului și structurii RS a violenței în familie pentru eșantionul general, bărbați și femei, subiecți cu diferite durate ale vieții de familie, compararea acestora și evidențierea simbolurilor care reflectă funcționalitatea familială și relațiile în familie; 4) investigarea caracteristicilor relațiilor conjugale și identificarea celor mai vulnerabile dintre acestea, cu impact asupra menținerii practicii violenței în familie; 5) elaborarea unui program de armonizare a mediului intrafamilial, orientat spre îmbunătățirea relațiilor interpersonale și a funcționalității acestora, respingerea violenței în familie, rezultate care pot conduce la schimbarea conținutului RS a

violentei în familie; testarea eficienței programului de intervenție experimentală și elaborarea recomandărilor pentru prevenirea violentei în familie.

Pe baza scopului stabilit, a fost formulată următoarea **ipoteză**: RS a violentei în familie are o structură complexă și stabilă, care include nivelurile cognitiv, emoțional-evaluativ și comportamental, și reflectă caracteristicile relațiilor conjugale.

Metodologia cercetării și justificarea metodelor de cercetare se bazează pe o serie de postulate științific dovedite: 1) cauzele diverselor forme de destructurare socială, inclusiv agresiunea socială și violența în familie, sunt determinate de caracteristicile sistemelor sociale în care trăiesc indivizii și popoarele întregi, iar violența începe în reprezentări, prin urmare, modalitățile de prevenire a violentei trebuie să se formeze în reprezentări; 2) în tezaurul psihologiei sociale, problema violentei în familie poate fi rezolvată în cadrul conceptului de RS, deoarece RS reflectă, pe de o parte, aspectul psihologic al realității sociale și, pe de altă parte, mediază comportamentul social al indivizilor, grupurilor de oameni și al societății în ansamblu, influențând alegerile și comportamentul acestora. Prin schimbarea comportamentului, relațiilor și cunoștințelor oamenilor, se poate influența și schimbarea RS.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute se determină prin faptul că, pentru prima dată, a fost cercetată și descrisă empiric structura RS a violentei în familie în Republica Moldova, au fost identificate componentele de conținut ale RS a violentei în familie și relația lor cu caracteristicile relațiilor conjugale, au fost studiate caracteristicile relațiilor conjugale și ale funcționării familiei contemporane, a fost elaborat și aplicat un program de prevenire orientat spre armonizarea relațiilor conjugale și formarea competențelor de interacțiune nonviolentă, care a avut un impact indirect asupra conținutului RS a violentei în familie.

Semnificația teoretică a cercetării constă în studiul RS a violentei în familie în contextul relațiilor conjugale, ca fenomen sociocognitiv care se manifestă în caracteristicile relațiilor interpersonale dintre soți.

Valoarea aplicativă a cercetării. Studiul empiric al conținutului și structurii RS a violentei în familie, manifestarea acesteia în relațiile conjugale, permite o mai bună înțelegere a naturii fenomenului violentei în familie și extinderea spectrului de mijloace metodologice în diverse domenii ale activității socio-psihologice. Programul „Armonia” propus în cadrul cercetării este aplicabil atât în întregime pentru cuplurile cu diferite durate ale căsniciei și diverse dificultăți, cât și în consilierea individuală și de familie, cu scopul de a corecta problemele specifice de interacțiune în cuplu.

Aprobarea și implementarea rezultatelor. Rezultatele obținute au fost utilizate și prezentate în cadrul evenimentelor desfășurate cu studenții de la USC, în cadrul disciplinei „Psihologia comunicării,” în cadrul trainingurilor pentru elevi, în trainingurile despre violența în familie organizate cu asistenți sociali, polițiști și medici de familie, desfășurate în urma activității ONG-ului „Asociația Femeilor din Găgăuzia”.

Rezultatele teoretice ale cercetării au fost prezentate și discutate în cadrul unor evenimente științifice internaționale, cele mai semnificative fiind: (1) Conferința științifică internațională „Familia și femeia în lumea contemporană: aspecte sociale și culturale”, Minsk, 2012; (2) Conferința științifică internațională „Preocupări

contemporane ale științelor socioumane”, ULIM, 2020, 2021; (3) Conferința științifico-practică internațională „Știință, cultură, educație”, USC și altele.

Publicațiile științifice la tema tezei. Concluziile și rezultatele cercetărilor teoretice și aplicative au fost prezentate în 16 publicații științifice, dintre care 4 au fost publicate în reviste recenzate și 12 în materialele conferințelor internaționale.

Volumul și structura tezei. Teza constă din rezumate (în limbile română, rusă și engleză), introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (262 de surse), 4 anexe. Textul conține 28 de tabele și 36 de figuri. Textul principal al tezei cuprinde 143 de pagini.

Cuvinte-cheie: reprezentare socială, violență în familie, funcționalitatea familiei, flexibilitate, coeziune, înțelegere, atracție emoțională, autoritate, autoritarism.

Abrevierile utilizate în rezumatul tezei: ATS – analiza transsimbolică; BNS – Biroul Național de Statistică; DRI – diagnosticarea relațiilor interpersonale; DRI – diagnosticul relațiilor interpersonale; FACES-3 – Chestionarul „Scala de adaptare și coeziune familială”; GE – grup experimental; GC – grup de control; GSNI – indicii normelor sociale de gen; ÎAA – Chestionarul înțelegere, atracție emoțională, autoritate; PEA – înțelegere, atracție emoțională, autoritate; RS – reprezentare socială; SC - Chestionarul de satisfacție conjugală; SGC – satisfacția generală față de căsătorie; USC – Universitatea de Stat din Comrat.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt prezentate actualitatea și importanța problemei abordate prin prisma cercetărilor internaționale, naționale și interdisciplinare, prin analiza rezultatelor investigațiilor anterioare legate de tema aleasă. Este determinat gradul de studiu al problemei, scopul și obiectivele cercetării, rezumatul metodologiei cercetării și justificarea metodelor de cercetare alese, precum și expunerea compartimentelor tezei.

În **Capitolul 1, „Analiza teoretică a reprezentărilor sociale și a particularităților relațiilor conjugale”**, sunt supuse analizei teoretice concepțiile științifice și rezultatele cercetărilor asupra RS ca factor care reglementează viața socială a individului și a grupurilor sociale. Este definit conceptul de RS, funcțiile acestuia și particularitățile cercetării. Sunt analizate abordările teoretice privind caracteristicile relațiilor conjugale.

În urma analizei și sintezei literaturii științifice, s-a ajuns la concluzia că RS este o formă universală de cunoaștere cotidiană, care combină componentele cognitivă, emoțională și comportamentală ale cunoștințelor, permițând individului să-și stabilească poziția și să determine comportamentul față de sine și față de alții în cadrul grupului social de apartenență. Analiza a permis identificarea următoarelor aspecte:

- RS este un fenomen de grup, iar schimbarea modelelor valorice ale grupului sau comunității poate duce la modificarea RS cu privire la procesele și fenomenele semnificative;

- RS se schimbă atunci când nu mai poate îndeplini funcțiile sale în grup și în societate. RS nouă nu apare într-un vid cultural, fiind influențată de semnificațiile deja existente. Conform opiniei expuse de G. Duveen, în procesul de schimbare RS trece prin trei etape interdependente: sociogeneză, ontogeneză și microgeneză [32].

Abordarea structurală a fost recunoscută ca fiind eficientă pentru studierea RS, implicând o serie de pași consecutivi: identificarea și analiza conținutului RS, analiza organizării acestui conținut, identificarea nucleului și a sistemului periferic al reprezentării [38].

Analiza teoretică a stabilit că RS reglementează viața oamenilor și poate influența starea familiei și procesele care au loc în cadrul acesteia. Studiarea proceselor din sfera familiei prin prisma RS permite o dezvăluire cât mai completă a contextului social al fenomenului, a cauzelor și particularităților dezvoltării.

Funcțiile principale ale RS sunt: funcția cognitivă sau de cunoaștere, care oferă posibilitatea de a clasifica și analiza lumea înconjurătoare, permite subiecților sociali să dobândească cunoștințe și să le integreze în structura deja existentă, într-un sistem unitar de valori la care aderă, menținând stabilitatea structurii cognitive de grup; funcția de mediere, exprimată prin influența RS asupra comunicării sau comportamentului indivizilor. RS consolidate determină strategiile comportamentale ale individului [15; 26].

Analiza cercetărilor științifice despre familie, relațiile conjugale, funcțiile și tipologia familiei a permis identificarea unor fapte relevante. O serie de studii confirmă că familia contemporană, menținându-și statutul de grup mic și instituție socială, suferă modificări în legătură cu schimbările sociale globale, iar acest lucru se reflectă asupra caracteristicilor sale [2; 5; 9; 19; 20]. În definirea conceptului de „relații conjugale” se remarcă primatul originii acestora în sistemul familial, acestea constituind baza funcționării și dezvoltării familiei. Relațiile conjugale sunt definite ca un tip special de relații interpersonale, caracterizate prin încredere și intimitate. Căsătoria este o interacțiune personală între soț și soție, reglementată de principii morale și susținută de valorile specifice acesteia [9; 20; 24]. Se remarcă o particularitate a familiei moderne, și anume democratizarea și egalitarizarea acesteia, trecerea de la roluri strict definite la interschimbabilitatea lor, parteneriatul, ajutorul și susținerea reciprocă. Factorii unor schimbări majore în familie, menționați de O. Gagauz și V. Bodrug-Lungu, includ condițiile socio-economice schimbate ale vieții de familie, contradicțiile dintre normele patriarhale și emancipare, precum și specificul ocupării femeilor pe piața muncii, migrația de muncă masivă și pe termen lung [7; 33]. Unii cercetători ai familiei consideră fenomenele de tip „criză” drept modalități de modernizare a institutului familiei, trecerea la familia de tip „conjugal” [19; 20].

Studiile contemporane arată că suntem martori ai dezvoltării unui nou model cultural al structurii familiei. În același timp, atitudinea flexibilă față de rolurile conjugale poate fi complicată de prezența RS despre familia tradițională, datorită stabilității RS.

Analiza caracteristicilor relațiilor conjugale a permis identificarea parametrilor integrativi, obiectivi și subiectivi care influențează bunăstarea familiei (Fig. 1). Funcționalitatea familiei este considerată în numeroase studii drept o caracteristică de bază care determină adaptabilitatea, capacitatea de a se adapta la condițiile schimbătoare și viabilitatea [8]. Funcționalitatea familiei este cel mai eficient analizată prin abordarea structurală, care examinează parametrii funcționali ai sistemului familial, cum ar fi coeziunea, ierarhia și granițele.

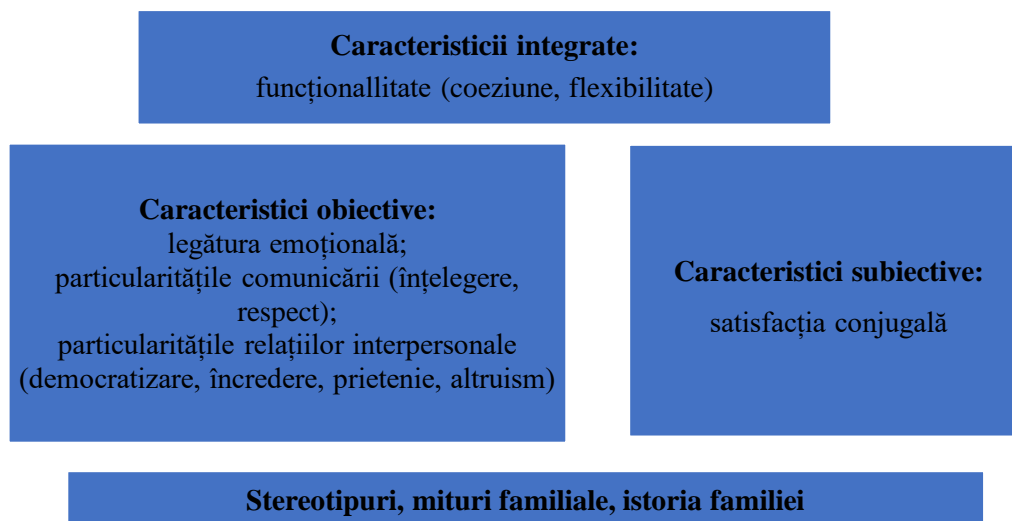

Fig. 1. Parametrii relațiilor conjugale care influențează bunăstarea familiei

Combinarea caracteristicilor precum funcționalitatea și particularitățile relațiilor interpersonale este considerată un factor decisiv pentru viabilitatea familiei. O combinație armonioasă a coeziunii, flexibilității și interacțiunii de calitate în cadrul sistemului familial, bazată pe înțelegere, respect, satisfacție conjugală și acceptarea personalității partenerului, poate fi considerată drept un parametru al unei familii prospere.

Cercetările asupra problemei violenței în familie din ultimele decenii atestă prezența acestui fenomen în familiile locuitorilor Republicii Moldova [3; 16; 17]. Analiza teoriilor științifice care explică cauzele și consecințele violenței în familie a arătat că fenomenul este susținut de o serie de factori, atât la nivel macro-, cât și la nivel microsociale. Sinteza cercetărilor psihologice asupra violenței în familie a permis identificarea unor *factori care influențează apariția și dinamica violenței familiale* – aceștia includ factori de mediu, stresul la locul de muncă, stresul economic, stilul cognitiv, respectul de sine, comportamentul partenerului, satisfacția în căsătorie, istoricul de violență în familie al părinților, consumul de alcool sau droguri, disfuncția neuropsihologică și altele. Cauza principală a problemei constă în *manifestarea puterii și controlului*, în aspectele legate de căutarea unor modalități de reglementare a ierarhiei intrafamiliale în relațiile cu partenerul conjugal. Conceptul de „violență în familie” este definit activ ca „abuz”, adică exploatare. Această abordare subliniază faptul că scopul principal al violenței este exercitarea puterii asupra victimei, abuzul de control al partenerului și menținerea ierarhiei și supremației intrafamiliale.

Mai multe teorii științifice atrag atenția asupra faptului că învățarea comportamentului violent are loc în familiile parentale. Printre acestea se numără teoria învățării sociale a lui A. Bandura [21], teoria neajutorării învățate a lui M. Seligman [41], teoria cognitivă a lui J. Bruner [23], precum și teoria moștenirii familiale patologizante a lui X. Рихтер și С. Минухин, care confirmă originea intrafamilială a modelelor de comportament violent. Deși violența în familie a devenit obiect de studiu științific, rămâne un fenomen social complex care necesită o atenție științifică constantă și căutarea unor modalități de eradicare a acestuia.

RS a violenței în familie poate reflecta un sistem de opinii și convingeri despre utilizarea puterii și influenței în sistemul familial, care determină comportamentul și particularitățile interacțiunii dintre soți, precum și modalitățile de adaptare la un nou sistem familial.

Cercetarea familiei și a relațiilor conjugale prin prisma RS este reflectată într-o serie de publicații din domeniul psihologiei sociale. Prezintă relevanță cercetările asupra structurii familiei și rolurilor intrafamiliale expuse în lucrările lui A. Silvana de Rosa, M. D'Ambrosio, S. Aiello, E.A., D. Cazacu și alții [42; 4]. Aceste cercetări relevă conservatorismul (tradiționalismul) tineretului în formarea imaginii familiei ideale. De asemenea, se constată influența modelului cunoscut al familiei parentale asupra RS a familiei, precum și a experienței familiale negative și pozitive. Studiul RS a violenței sexuale în familie realizat de С.Н. Еникополов a evidențiat o strategie de atenuare și justificare a violenței în familie prin particularitățile relațiilor intrafamiliale, cerințele existenței și reglementării sistemului familial. Se remarcă faptul că violul influențează mult mai puternic conștiința publică decât incestul și, prin urmare, nu este perceput ca violență, ci ca relații bazate pe consimțământ reciproc [27]. Un studiu realizat în Brazilia de mai multe universități, care a vizat identificarea relațiilor dintre RS a familiei și violență în contextul relațiilor familiale, a ajuns la concluzia că, în percepția respondenților, familia și violența formează un tot unitar, iar violența este un fenomen social specific și istoric, legat de condițiile social-economice de viață [40].

Astfel, **RS a violenței în familie** reprezintă un sistem de opinii și convingeri despre utilizarea puterii și influenței în sistemul familial, care determină modalitățile de comportament dominant/partenerial și particularitățile interacțiunii dintre soți, precum și modalitățile de adaptare la un nou sistem familial. RS a violenței în familie include componente cognitive, emoțional-evaluative și comportamentale, care le permit soților să-și stabilească poziția față de sine, față de partener și față de sistemul familial în ansamblu. RS a violenței în familie se reflectă în cunoașterea, înțelegerea și implementarea rolurilor conjugale și a relațiilor interpersonale dintre soți, în atracția emoțională, respect, satisfacție conjugală, precum și în funcționalitatea sistemului familial. RS a violenței în familie îndeplinește funcțiile de bază caracteristice RS, adică mediază și reglementează comportamentul soților în cadrul sistemului familial, determină natura comunicării și adaptează informațiile externe la opiniile și credințele anterior formate.

În urma analizei cercetărilor științifice pe tema investigată, am ajuns la concluzia că fenomenul violenței în familie este activ studiat în diverse științe umaniste, dar în practică, continuă să existe și chiar să se intensifice. RS a violenței în familie în rândul cuplurilor din Republica Moldova nu a fost încă studiată, iar această reprezentare a fenomenului ar putea reflecta soluțiile la problema violenței în familie.

Pornind de la această problemă, a fost stabilit scopul experimental de a determina conținutul și structura RS a violenței în familie, simbolurile RS care reflectă particularitățile relațiilor conjugale; de a identifica particularitățile și caracteristicile familiei moderne și de a identifica cele mai vulnerabile dintre acestea în fața fenomenului violenței, în vederea stabilirii metodelor și formelor de acordare a suportului socio-psihologic și a prevenirii violenței în familie.

În **Capitolul 2, „Analiza empirică a conținutului reprezentării sociale a violenței în familie și particularităților relațiilor conjugale”**, sunt prezentate scopurile, obiectivele și etapele experimentului de constatare. Sunt descrise metodele de cercetare și sunt prezentate rezultatele acestuia. În calitate de ipoteze ale acestei etape a cercetării au fost formulate următoarele.

1. Se presupune că RS a violenței în familie la soți constă din simboluri și convingeri formate din cunoștințe, trăiri emoționale și practici comportamentale care susțin violența în relațiile conjugale și că acestea pot depinde de gen, durata căsătoriei și gradul de funcționalitate al familiei.

2. Se consideră că RS a violenței în familie la nivelurile cu și fără reflecție poate prezenta diferențe în conținutul simbolurilor și convingerilor care susțin violența în relațiile conjugale.

3. Se sugerează că structura RS a violenței în familie conține elemente care reflectă particularitățile relațiilor interpersonale dintre soți și funcționalitatea familiei.

4. Este de așteptat ca relațiile interpersonale dintre soți să influențeze nivelul de funcționalitate al familiei moderne.

5. Există posibilitatea ca în relațiile conjugale să existe anumite caracteristici care fac familia mai vulnerabilă la violență.

Scopul cercetării de constatare: identificarea conținutului și structurii RS a violenței în familie la nivelurile cu și fără reflecție și evidențierea influenței acestora asupra caracteristicilor relațiilor conjugale, precum și analiza particularităților relațiilor conjugale în familiile subiecților.

Pornind de la scopul și ipotezele cercetării, au fost stabilite următoarele **obiective:**

1) elaborarea unui model integrativ pentru experimentul de constatare;

2) analiza conținutului și structurii RS a violenței în familie la nivelurile cu și fără reflecție; identificarea simbolurilor care reflectă funcționalitatea familiei și relațiile interpersonale din cadrul familiei;

3) determinarea particularităților funcționalității relațiilor conjugale ale respondenților; măsurarea unor caracteristici ale relațiilor conjugale/interpersonale, cum ar fi înțelegerea, atracția emoțională și autoritatea/respectul, satisfacția conjugală (SC);

4) identificarea caracteristicilor care fac relațiile conjugale mai vulnerabile la practicarea violenței în familie; analizarea reflectării RS a violenței în familie în caracteristicile relațiilor conjugale;

5) identificarea resurselor pentru îmbunătățirea relațiilor conjugale/interpersonale și corectarea percepției violenței în familie în contextul schimbărilor sociale, în vederea proiectării asistenței socio-psihologice.

Descrierea eșantionului. Eșantionul pentru cercetarea de constatare constă din 157 de cupluri căsătorite (314 persoane, în număr egal de femei și bărbați), locuitori ai raioanelor Comrat, Vulcănești, Ceadâr-Lunga, Taraclia și Cahul. Factorul etnicitate nu a fost utilizat datorită caracterului multiethnic al acestei regiuni a Republicii Moldova – în toate raioanele menționate există o mare diversitate etnică. Eșantionul este împărțit în trei grupe de vârstă: 18-30 ani, 31-45 ani, 46->60 ani.

Pentru cercetarea de constatare au fost utilizate următoarele **instrumente**.

Metode empirice pentru studierea RS a violenței în familie: 1) metoda transsimbolică, 2) metoda diferențialului semantic de C. Osgood, 3) chestionarul autorului.

Pentru studierea particularităților relațiilor conjugale: 1) chestionarul „Scala de adaptare și coeziune familială” (FACES-3) de D.H. Olson, 2) chestionarul ÎAA (înțelegere, atracție emoțională, autoritate) de A.H. Волкова, 3) diagnosticul relațiilor interpersonale (DRI), 4) chestionarul de satisfacție conjugală (SC) (В.В. Столин, Т.Л. Романовой, Г.П. Бутенко).

Metodele de prelucrare statistică și matematică a datelor, aplicate prin intermediul programului specializat de prelucrare statistică a datelor SPSS-20: testele de corelație Pearson și Spearman, testele de comparație statistică t-Student, testul U al lui Mann-Whitney și testul Wilcoxon, testele ANOVA.

Pentru organizarea cercetării empirice au fost evidențiați următorii **parametri studiați:** conținutul și structura RS a violenței în familie, nivelul de reflecție asupra reprezentării violenței în familie (cu și fără reflecție); profilul format dintr-o serie de caracteristici ale familiei: funcționalitate (coeziune, flexibilitate), natura relațiilor conjugale/interpersonale (înțelegere, atracție emoțională și autoritate/respectul partenerilor, satisfacția conjugală).

Rezultatele analizei transsimbolice (ATS), ale chestionarului autorului și ale metodei diferențialului semantic de C. Osgood au permis identificarea caracteristicilor RS a violenței în familie. Datele obținute prin ATS au permis evidențierea semnificațiilor reprezentării generate în lipsa reflecției, precum și structura acesteia. Pentru analiza empirică a conținutului și structurii RS a violenței în familie a fost utilizată abordarea prototipică a lui P. Verges. Prin analiza indicatorilor de frecvență și rang al asociațiilor, au fost identificate nucleul, zona periferică și zona potențială de schimbare a RS a violenței în familie.

Pentru analiza rezultatelor asociațiilor în funcție de frecvență, a fost stabilit un prag minim de 5% din numărul total de respondenți (N=16). Frecvența minimă a simbolurilor pentru includerea în nucleu a fost stabilită la nivelul de 15% (N=47) din eșantionul total. În urma analizei asociațiilor tuturor subiecților (314) la expresia-stimul „violența în familie” a fost evidențiată structura RS, reflectată în tabelul 1.

Simbolurile cognitive predominante din nucleul RS al eșantionului general sunt în principal legate de manifestarea violenței. Cele mai multe simboluri sunt asociate cu violența fizică și morală (psihologică): *bătaie/abuz, umilire, insultă, cruzime, presiune, brutalitate.*

Nucleul conține simboluri care evaluează fenomenul – *rău, tiranie* – și consecințele sale negative – *stres, depresie*. Simbolul afectiv din nucleul reprezentării caracterizează fenomenul ca fiind *umilitor*, ceea ce indică faptul că respondenții îl percep ca pe o presiune psihologică. Simbolurile de acțiune din nucleu indică consecințele distructive ale violenței asupra sistemului familial – *distruge/ruinează*, precum și impactul negativ asupra membrilor familiei – *umilește, oprimă, insultă, rănește.*

Tabelul 1. Statutul structural al elementelor RS despre violența în familie în eșantionul general

Frecvența asociațiilor	Rang înalt (<i>elemente plasate în primele 3 poziții ale lanțului asociativ - $M < 3$</i>)	Rang scăzut (<i>elemente plasate în pozițiile următoare ale lanțului asociativ - $M > 3$</i>)
Frecvență înaltă (peste 15%)	<p>TEME CENTRALE (NUCLEU)</p> <p>Simboluri cognitive: bătaie, umilire, insultă, ceartă, frică, brutalitate / cruzime, stres / depresie, presiune, amenințare, rău / tiranie.</p> <p>Simboluri afective: umilitor.</p> <p>Simboluri de acțiune: distruge/ruinează, umilește, oprimă, insultă, rănește.</p>	<p>STATUT AMBIGUU</p> <p>Simboluri cognitive: durere, ofensă, batjocură, nedreptate.</p> <p>Simboluri afective: îngrijorător.</p> <p>Simboluri de acțiune: sperie, interzice.</p>
Frecvență scăzută (sub 15%)	<p>STATUT AMBIGUU</p> <p>Simboluri cognitive: 0</p> <p>Simboluri afective: 0</p> <p>Simboluri de acțiune: traumatizează.</p>	<p>TEME PERIFERICE</p> <p>Simboluri cognitive: interdicție / control.</p> <p>Simboluri afective: 0</p> <p>Simboluri de acțiune: 0</p>

Au fost verificate ipotezele privind diferențele în RS a violenței în familie între femei și bărbați, între soți cu diferite durate ale căsătoriei și între soți cu diferite niveluri de funcționalitate familială. Semnificațiile nucleului RS la femei și bărbați sunt identice cu cele ale eșantionului general și nu prezintă diferențe între ele. Diferențele există în frecvența semnificațiilor, dar se încadrează în limitele de 15% ale frecvenței.

Semnificațiile nucleului RS la subiecții cu diferite durate ale căsătoriei sunt, în general, identice. Diferențele apar doar la cei cu o durată a căsătoriei de peste 30 de ani. La această categorie de subiecți, din nucleu au dispărut simbolurile precum *stres/depresie, presiune, amenințare*. Se poate constata că soții care au trăit împreună mai mult de 30 de ani nu percep fenomenul ca fiind stresant, fiind mai toleranți față de violență. La subiecții cu o durată a căsătoriei de până la 10 ani, este prezent un simbol cu un statut ambiguu – *discriminare*, un semn clar al intoleranței față de violență în rândul tinerilor soți.

Semnificațiile nucleului RS la subiecții cu diferite niveluri de funcționalitate în familia conțin, de asemenea, principalele simboluri ale RS ale eșantionului general, și doar la familiile disfuncționale au fost identificate mai puține simboluri, structura RS fiind mai concisă. Lipsesc astfel de simboluri evaluative precum *presiune, amenințare, rău, tiranie*.

Nucleul RS în cadrul eșantionului general și al categoriilor distincte de subiecți conține simboluri care descriu fenomenul și consecințele acestuia, fără a include simboluri care să caracterizeze violența ca fiind inacceptabilă sau ca o încălcare a drepturilor persoanei. Structura RS indică faptul că subiecții sunt bine familiarizați cu fenomenul, îl cunosc „nemijlocit”, înțelegându-i principalele efecte și consecințe, care se reflectă în relațiile interpersonale și influențează funcționalitatea familiei. O parte din simboluri nu au trecut la nivelul eidetic, adică au rămas la nivelul trăirilor, ceea ce poate prezenta rezultatul „illogicului” sau „absurdului” unui fenomen dificil de atribuit

cauzal. În astfel de circumstanțe, simbolul reprezintă o trăire vagă, un sentiment neclar – de neliniște, frică, apăsare. Violența în familie este identificată în nucleul RS ca o parte neplăcută, întunecată a vieții de familie, care necesită răbdare și este percepută ca o extremă ce duce la distrugerea familiei (*frică, rău, distrugere, ruinare*).

Rezultatele comparației structurii RS a violenței în familie indică faptul că există diferențe între diferite categorii de subiecți, dar acestea nu sunt semnificative. Acest lucru sugerează stabilitatea structurii RS într-un grup social mare.

Analiza structurii RS a violenței în familie a permis identificarea unei serii de simboluri nucleare care reflectă relațiile interpersonale din familie – *bătaie, umilire, insultă, ceartă, presiune, brutalitate, cruzime, batjocură, nedreptate, interdicție, control*. Majoritatea acestor simboluri nucleare sunt asociate cu modalități de interacțiune distructivă între soți. Aspectele funcționalității familiei sunt reflectate în simboluri precum *distruge, ruinează, traumatizează*. Aceste simboluri indică o scădere a viabilității sistemului familial ca urmare a violenței în familie. De asemenea, se poate evidenția o altă categorie de simboluri din structura RS, care ilustrează stările trăite de persoană în urma violenței – *stres, depresie, durere, ofensă*.

Cu ajutorul diferențialului semantic de C. Osgood, pe baza factorilor EPA, a fost identificat nivelul emoțional-evaluativ al RS a violenței în familie. Subiecții au exprimat o evaluare categoric negativă a fenomenului violenței în familie ($M = -1,69$). S-au evidențiat clar caracteristicile factorilor Forță și Activitate. Pentru factorul Forță, se pot evidenția caracteristici cu un scor mediu ridicat, cum ar fi „distructiv” ($M = -2,06$) și „tensionat” ($M = -1,69$), acestea fiind în acord cu caracteristicile nucleului reprezentării, indicând caracterul distructiv și tensionat al fenomenului. Pentru factorul Activitate, se poate evidenția o caracteristică cu un scor negativ semnificativ, „în creștere” ($M = -1,47$). Aceasta este o caracteristică importantă, indicând faptul că subiecții percep fenomenul ca fiind în creștere. Acest lucru sugerează că fenomenul evoluează de la o reprezentare vagă la una mai conștientizată.

Analiza RS a violenței în familie la nivelul reflecției conștiente a fost utilizată pentru a identifica practicile sociale, implicarea reală a respondenților în fenomenul studiat și opiniile acestora despre violența în familie, prin intermediul unui chestionar elaborat de autoare.

Datele obținute au permis compararea semnificațiilor fenomenului violenței în familie la nivelurile de reflecție conștientă și non-conștientă (Tabelul 2).

Rezultatul cercetării empirice conduce la concluzia că RS a violenței în familie are o structură stabilă și prezintă fenomenul ca o influență fizică și psihologică, care provoacă o gamă largă de consecințe negative, distruge familia și este evaluat negativ într-un mod pronunțat și intens emoțional. Violența este prezentă în familiile subiecților sub diferite forme, din diverse motive, și se manifestă în relațiile interpersonale și în funcționalitatea familiei.

Studiul particularităților relațiilor conjugale în familiile subiecților a permis identificarea problemelor legate de funcționalitatea familiei contemporane. 19% dintre familiile investigate sunt funcționale, conform criteriilor de funcționalitate ale lui D.H.Olson. Majoritatea (56%) familiilor sunt semi-funcționale, iar un sfert nu sunt funcționale.

Tabelul 2. Compararea nivelurilor de reflecție conștientă și non-conștientă ale RS a violenței în familie

	Conținutul RS despre violența în familie	
Caracteristici ale relațiilor familiale	Nivel non-conștient	Nivel conștient
Relațiile interpersonale	<i>Bătaie umilire, insultă, ceartă, presiune, brutalitate, cruzime, batjocură, nedreptate, interdicție, control, oprimă, insultă</i>	55% dintre respondenți au constatat prezența violenței fizice, 72% a violenței psihologice, spirituale, morale în propriile familii și 73% în familiile cunoscuților
Funcționalitatea familiei	<i>Distruge, ruinează, traumatizează</i>	98% dintre respondenți consideră posibilă viața de familie fără violență
Admisibilitatea violenței în familie. Recunoașterea existenței cauzelor care provoacă violența	-	9% dintre respondenți acceptă bătaia în familie; 11% acceptă bătaia în familie ocazional. Cauze care provoacă violența: 38% infidelitate conjugală; 22% – lipsă de respect/neînțelegere; 21% – alcool, droguri
Evaluarea negativă a violenței în familie	<i>Rău, tiranie. Evaluare negativă pronunțată a violenței în familie (EPA)</i>	88% dintre respondenți consideră violența în familie un rău social
Intervenția externă și ajutorul pentru victimele violenței în familie	-	67% dintre respondenți consideră necesară intervenția socială în cazurile de violență în familie; 79% sunt de acord cu solicitarea de ajutor
Măsuri de prevenire a violenței în familie	-	39% acceptă măsuri stricte, pedepse și amenzi, control; 10% acceptă deschiderea centrelor de criză, ajutor psihologic, informare; 9% - îmbunătățirea calității vieții populației; 16% nu știu
Rolul personal în prevenirea violenței în familie	-	26% - respect, înțelegere, încredere, iubire; 16% - comunicare, respectarea opiniilor, petrecerea timpului împreună; 13% - căutarea compromisurilor/ evitarea conflictelor/ concesi; 10% - înțelegere reciprocă, sprijin, grijă reciprocă
Inacceptabilitatea violenței în familie	Discriminare (la respondenții cu o durată a căsătoriei de până la 10 ani)	-

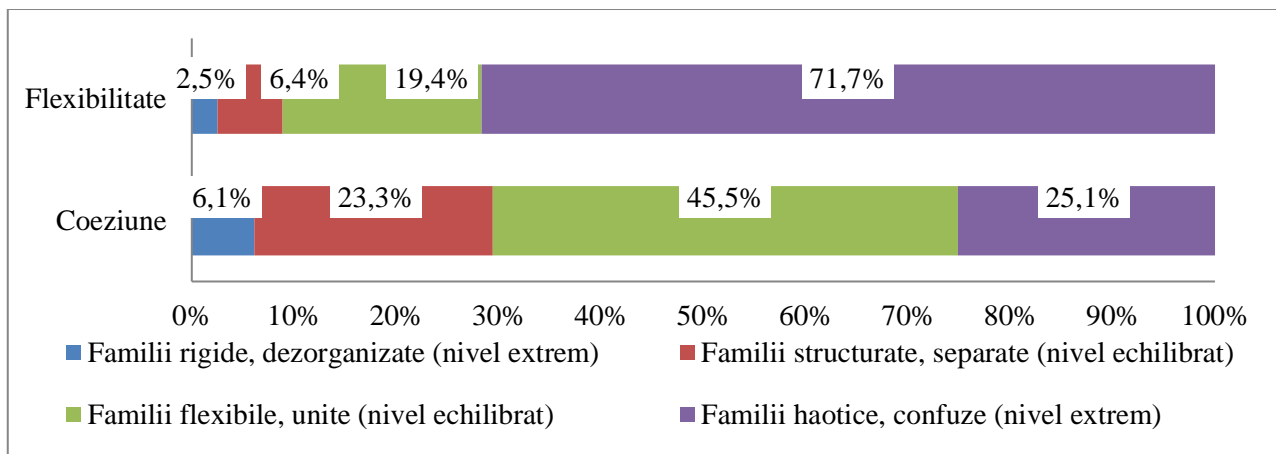

Fig. 2. Procentul indicatorilor de coeziune și flexibilitate, indicând gradul de funcționalitate al familiilor

Pe măsură ce crește durata căsătoriei, funcționalitatea familiilor scade, fapt confirmat de corelația directă și pozitivă dintre acești parametri ($\rho=0,79$; $p < 0,0001$). Cel mai vulnerabil parametru al funcționalității este flexibilitatea (Fig. 2), aspect indicat de corelația directă între durata căsătoriei și flexibilitate ($\rho=0,53$; $p < 0,030$). Scăderea flexibilității familiei indică prezența unei crize de adaptare, probleme de reglementare intrafamilială, control și identificare a rolurilor, cu o tendință mai mare spre o structură liberală decât spre una autoritară. Concurența și gradul ridicat de imprevizibilitate din viața unei familii „haotice” pot duce la apariția unor focare de violență în momentele de tensiune maximă.

Măsurarea calității relațiilor interpersonale între soții-respondenți a permis identificarea unui nivel ridicat de înțelegere (60%) și de atracție emoțională (39%) în cuplu, în timp ce doar 8,6% din eșantion prezintă un nivel ridicat de autoritate/respect. Nivelul de înțelegere crește odată cu durata căsătoriei. Diferențe semnificative apar în indicatorii de înțelegere între soții cu o durată a căsătoriei de până la 20 și 30 de ani ($p < 0,047$). Atracția emoțională crește la soții cu o durată a căsătoriei de 10-20 de ani, prezentând diferențe semnificative față de cel de-al treilea ($p < 0,000$) și al patrulea grup ($p < 0,008$). Indicatorii de autoritate se schimbă nesemnificativ, diferențe semnificative existând între al doilea și a treilea grup ($p < 0,047$).

Diagnosticul relațiilor interpersonale (DRI) a permis identificarea influenței reprezentărilor stereotipice despre rolul tradițional al bărbatului și al femeii. Femeile din eșantionul general și-au evaluat partenerul ca fiind dominant, autoritar (8,3). În același timp, prietenia partenerului a fost evaluată destul de sus (7). Se poate spune că femeile văd în parteneri, în principal, nu o dominanță agresivă, ci un leadership (asumarea responsabilității pentru familie, protecția, luarea deciziilor, distribuirea rolurilor). Însă, așa cum arată rezultatele autoevaluării bărbaților, aceștia nu tind spre un nivel atât de ridicat de responsabilitate.

În aprecierea femeilor de către bărbați, există o evaluare clar exprimată a conformismului – supunerii (6). Agresivitatea, egoismul și neîncrederea bărbaților în partenerii lor sunt evaluate mai jos decât cele ale femeilor privind partenerii lor. Evaluarea autorității este destul de ridicată și mai mare decât evaluarea supunerii (7,3). Compararea pereche a valorilor medii ale DRI (Paired Samples Test) pentru evaluarea

imaginii sinelui și a partenerului arată prezența unor diferențe semnificative în indicatorul de autoritate ($p < 0,041$) și prietenie ($p < 0,050$). Subiecții se evaluează pe ei înșiși ca fiind mai puțin autoritari și mai prietenoși decât partenerul.

Compararea valorilor medii ale evaluării imaginii partenerului, în funcție de durata căsătoriei (DRI), cu utilizarea testului ANOVA, a arătat o dependență a evaluării partenerului de durata căsătoriei. Diferențe semnificative au fost găsite în evaluarea autorității partenerului la subiecții cu o durată a căsătoriei de până la 10 ani și între 20 și 30 de ani ($p < 0,016$). De asemenea, sunt semnificative diferențele în evaluarea autorității partenerului la subiecții cu o durată a căsătoriei de până la 30 de ani și peste 30 de ani ($p < 0,004$). A fost identificată o corelație între indicatorii DRI și funcționalitatea familiei pentru o serie de parametri. În special, există o legătură puternică, pozitivă și semnificativă între indicatorul de egoism propriu și coeziune ($\rho = 0,69$; $p < 0,0001$), flexibilitatea familiei ($\rho = 0,72$; $p < 0,0001$). Cu cât egoismul respondenților este mai ridicat, cu atât familia este mai disfuncțională.

De asemenea, există o legătură moderată și puternică negativă între evaluarea propriei agresivități ($\rho = -0,648$; $p < 0,008$), suspiciuni ($\rho = -0,714$; $p < 0,0001$) și coeziunea familiei. Cu cât nivelul de agresivitate și suspiciune este mai scăzut, cu atât indicatorii de coeziune sunt mai moderați și de calitate, ceea ce influențează îmbunătățirea funcționalității.

Satisfacția conjugală depinde de durata căsătoriei. În primele trei decenii de căsătorie, aceasta scade, apoi crește semnificativ. Rezultatele obținute sunt confirmate de cercetările anterioare ale lui Ю.Е. Алешина, care atestă o scădere a satisfacției conjugale, urmată de o creștere semnificativă a acesteia [20]. Analiza corelațională a relevat o legătură directă și pozitivă între nivelul de satisfacție conjugală și coeziune ($\rho = 0,86$; $p < 0,0001$), flexibilitate ($\rho = 0,40$; $p < 0,035$). Există o legătură directă puternică între satisfacția conjugală, înțelegerea și atracția emoțională dintre soți ($\rho = 0,72$; $p < 0,0001$; $\rho = 0,65$; $p < 0,003$).

Rezultatele cercetării relațiilor interpersonale demonstrează un nivel ridicat de înțelegere și atașament emoțional în familiile subiecților, dar un nivel mai scăzut de autoritate/respect. Femeile respondente cu o durată a căsătoriei de la 0 la 20 de ani își consideră partenerii ca fiind autoritari, iar nivelul de flexibilitate al sistemului familial este destul de jos și scade odată cu creșterea duratei căsătoriei. Aceste fapte fac familia vulnerabilă la violență. Un nivel mai scăzut de respect agravează problema limitelor personale (control) și, pe fondul haoticității și problemelor de reglementare intrafamilială, se actualizează metodele violente de reglementare intrafamilială. Analiza empirică a permis identificarea unor caracteristici ale familiilor respondenților care cresc vulnerabilitatea familiei la violență și contribuie la menținerea actualei RS a violenței în familie. Acestea sunt haoticitatea, nivelul scăzut de respect, recunoașterea poziției autoritare a soțului și a poziției supuse a soției.

Este evident că există premise pentru noi forme de reglementare a relațiilor și acestea sunt destul de puternice. În analiza relațiilor interpersonale ale respondenților, am observat un nivel ridicat de înțelegere, atracție emoțională, prietenie și altruism față de partener. Acest lucru poate deveni fundamentul pentru forme mai eficiente de interacțiune conjugală, influențând formarea unei noi RS a violenței în familie și delimitând mai clar caracterul inacceptabil al violenței în relațiile conjugale.

În Capitolul 3, „Programul de armonizare a relațiilor conjugale și schimbarea reprezentării sociale a violenței în familie”, este prezentată baza metodologică a experimentului formativ. Scopul programului „Armonia”, care constituie baza intervenției experimentale, este formarea competențelor relațiilor partenoriale, bazate pe respingerea violenței; corectarea experiențelor negative ale relațiilor conjugale; înțelegerea parametrilor funcționalității sistemului familial; dezvoltarea competențelor de interacțiune interpersonală nonviolentă în relațiile conjugale și schimbarea conținutului elementului periferic al RS a violenței în familie. **Obiectivele programului „Armonia”** au fost: 1) extinderea posibilităților de a se înțelege pe sine și pe partener ca personalități complete, care resping violența și care au interese, nevoi și o poziție de viață bine definite; 2) îmbunătățirea reflecției asupra relațiilor cu partenerul, formarea competențelor de acceptare, respect față de personalitatea partenerului și de comunicare intrafamilială de calitate; 3) formarea unei percepții și a unei atitudini adecvate față de fenomenul violenței în familie, înțelegerea esenței și cauzelor acestuia, precum și a inacceptabilității și criminalității sale; 4) dezvoltarea abilităților de interacțiune nonviolentă și rezolvare a conflictelor în familie prin stabilirea unor reguli comune; 5) schimbarea conținutului elementului periferic al RS a violenței în familie.

Ipoteza experimentului formativ a constat în presupunerea că programul de intervenție psihosocială poate influența calitatea relațiilor interpersonale și funcționalitatea familiei și că aceasta se va reflecta indirect în reprezentările soților despre violența în familie.

La program au fost invitate să participe cupluri din rândul subiecților cercetării de constatare. Criteriile de selecție au fost următoarele: dorința ambilor soți de a îmbunătăți relațiile în familie, participarea voluntară, scoruri scăzute de funcționalitate conform Scalei de Adaptare și Coeziune Familială a lui D. X. Olson, o durată a căsătoriei de cel mult 10 ani și disponibilitatea de a participa la program. Participarea la grupul de formare a fost precedată de un interviu pentru cupluri, în cadrul căruia s-a discutat motivația și disponibilitatea lor de a finaliza programul. La interviu s-au prezentat 10 cupluri, dintre care au fost selectate 7 cele mai motivate pentru grupul experimental (GE). Eșantionul a fost alcătuit din subiecți cu vârste cuprinse între 18 și 45 de ani. Grupul de control (GC), format tot din 7 cupluri, a fost selectat din participanții la cercetarea de constatare, având indicatori similari. Compararea statistică a arătat o omogenitate relativă între GE și GC în funcție de principalele criterii măsurate.

Pentru intervenția experimentală a fost elaborat programul „Armonia”⁶ orientat spre rezolvarea problemelor din relațiile conjugale identificate în cadrul cercetării de constatare. Programul include 3 etape (prima – centrarea pe sine, a doua – centrarea pe relații și a treia – centrarea pe strategii comune și misiunea familiei) și 10 module tematice. Au fost organizate în total 10 sesiuni de lucru a câte 4 ore fiecare, cu o pauză de 20 de minute. După finalizarea programului, a fost realizată o retestare a reprezentanților din GE și GC.

În GE, utilizând testul Wilcoxon, au fost identificate diferențe pozitive semnificative în indicatorii de coeziune ($z=-1,97b$; $p=0.049$) și funcționalitate ($z=-2,64c$; $p=0.008$). În medie, în GC nu au fost constatate schimbări semnificative în indicatorii de funcționalitate.

Analiza indicatorilor ÎAA în GE și GC a arătat îmbunătățiri semnificative în GE. Compararea statistică a indicatorilor înainte și după program în GE demonstrează existența unor diferențe semnificative la toți cei trei indicatori: înțelegerea ($z=-2,829b$; $p=0.005$), atracția emoțională ($z=-2,588b$; $p=0.010$), autoritatea ($z=-3,066b$; $p=0.002$). Prezența acestor rezultate poate fi explicată prin accentul pus în cadrul lucrului experimental pe aspecte legate de înțelegerea reciprocă, tehnici de ascultare și înțelegerea partenerului ca fiind diferit de sine, cu un set de trăsături și calități personale. Este deosebit de relevantă schimbarea în ceea ce privește indicatorul „autoritate”. În GC, diferența statistică semnificativă apare la unul dintre indicatori (atracția emoțională), cu $p=0.034$.

Măsurarea mediei indicatorilor relațiilor interpersonale, utilizând testul DRI, a arătat o scădere constantă a indicatorilor de dominare și o creștere a celor de prietenie, atât în evaluarea sinelui, cât și în evaluarea partenerului în GE. Compararea statistică a indicatorilor relațiilor interpersonale înainte și după program a relevat în GE schimbări în conformitate – supunere ($z=-1,995b$; $p=0.046$) și dependența partenerului ($z=-2,02b$; $p=0.043$), altruismul sinelui ($z=-2,75b$; $p=0.006$). Subiecții își percep partenerul ca fiind mai puțin supus, mai independent, ceea ce este legat de aspectul granițelor personale. Creșterea indicatorului „dependență” indică o creștere a înțelegerii interdependenței (sistemice) în atingerea armoniei în familie. Creșterea indicatorului de altruism personal în GE reflectă o creștere a stimei de sine și dorința de a „investi” în relație.

Satisfacția conjugală generală în GE a crescut după program. Aceste schimbări sunt semnificative ($z=-2,72b$; $p=0.007$). Înțelegerea relațiilor în căsnicie, aprecierea valorii respectului reciproc și a sprijinului conduc la reevaluarea valorii relațiilor maritale, crescând satisfacția în căsnicie.

Compararea statistică a principalilor indicatori în GE și GC, utilizând testul U Mann-Whitney, după implementarea programului a arătat existența unor diferențe semnificative la indicatorii de coeziune ($z=-2,33$; $p=0.02$), flexibilitate ($z=-3,35$; $p=0.001$), funcționalitate familială ($z=-2,06$; $p=0.04$), la indicatorul ÎAA, autoritate/respect ($z=-2,15$; $p=0.031$), la indicatorul DRI, altruismul sinelui ($z=-2,65$; $p=0.011$), satisfacția conjugală ($z=-2,72$; $p=0.007$).

În cadrul evaluării de după program, a fost realizată o analiză calitativă a conținutului RS a violenței în familie, fiind identificate schimbări în GE. Analiza s-a concentrat pe frecvența răspunsurilor participanților din GE la întrebarea „Ce înseamnă, în opinia dumneavoastră, violența în familie?”. Fiecare participant a menționat în medie 3 caracteristici ale fenomenului. Dacă înainte de participarea la program subiecții identificau conceptul cu acțiuni violente (bătaie, abuz, presiune, amenințări, insulte) și cu stările emoționale specifice celor care trec prin acest fenomen (umilință, frică, stres, depresie), după program observăm o evaluare mai pragmatică a fenomenului. 100% dintre participanți au identificat fenomenul ca fiind o infracțiune, iar 93% ca o încălcare a drepturilor personale.

Etapa de control a cercetării, realizată la 6 luni după implementarea programului „Armonia,” a arătat stabilitatea rezultatelor și îmbunătățirea unor indicatori ai relațiilor conjugale.

Tabelul 3. Analiza statistică a diferențelor în relațiile conjugale ale subiecților la etapa de control a cercetării

Nr.	Indicatori	Valoare Z	Semnificația diferențelor
1.	Flexibilitate	-1,888c	Nesemnificativ
	Coeziune	-1,971b	p 0,049
	Funcționalitatea familiei	-2,972c	p 0,003
2.	ÎAA		
	Înțelegere	-2,829b	p 0,005
	Atracție emoțională	-2,588b	p 0,010
	Autoritate	-3,062b	p 0,002
3.	DRI		
	Suspiciune-Eu	-2,059b	p 0,040
	Supunere-Eu	-2,640b	p 0,008
	Supunere-Partener	-1,995b	p 0,046
	Dependență-Partener	-2,020d	p 0,043
	Altruism-Eu	-3,303d	p 0,001
	Altruism-Partener	-3,298d	p 0,001

Rezultatele statistice s-au îmbunătățit, ceea ce este confirmat de semnificația schimbărilor pozitive în principalele criterii ale relațiilor conjugale (Tabelul 3).

În cadrul evaluării de control repetat a fost realizată din nou o analiză calitativă a RS a violenței în familie pentru a identifica elementele RS prezente la subiecții din grupul experimental (GE). Analiza repetată a frecvenței răspunsurilor participanților din GE la întrebarea despre semnificația conceptului de „violență în familie” a arătat că unele elemente ale nucleului RS, identificate în eșantionul general și prezente la subiecți înainte de participarea la program, au fost din nou reiterate (*bătăie/abuz, presiune/amenințări, umilire, stres/depresie*). Cel mai stabil s-a fixat simbolul *infracțiune*, care a apărut după intervenția experimentală, fiind identificat de 100% dintre participanți atunci când au definit violența în familie.

A scăzut procentul menționării expresiilor – *privare/încălcare a drepturilor personale, ceva cu care trebuie să lupți*. Cu toate acestea, aceste elemente sunt prezente în răspunsurile a jumătate dintre participanții la program. În tabelul 4 sunt prezentate elementele RS care au fost menționate de participanți înainte de participarea la program, imediat după acesta și la 6 luni după finalizarea programului. Rezultatul obținut atestă faptul că, în urma participării la program, subiecții au îmbogățit conținutul RS a violenței în familie cu elemente care indică inacceptabilitatea fenomenului, iar unele dintre acestea s-au menținut pe o perioadă considerabilă de timp. Acest lucru confirmă eficiența programului propus și influența sa asupra conținutului RS a fenomenului.

Tabelul 4. Elemente ale conținutului RS a violenței în familie în grupul experimental înainte și după participarea la program

Element al conținutului RS	Înainte de participarea la program	După participarea la program	La etapa de control repetat
	Frecvență	%	Frecvență
Bătaie/abuz	9	64%	2
Presiune/amenințare	8	57%	3
Umilire	6	42%	-
Distrugerea personalității	6	42%	3
Insultă/ceartă/scandal	11	78%	-
Frică	2	14%	-
Stres/depresie	5	36%	-
Privare/încălcare a drepturilor	1	7%	13
Ceva cu care trebuie să lupti	1	7%	9
Infrațiune	-	-	14

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În conformitate cu tema, ipoteza principală, scopul și obiectivele cercetării, au fost obținute următoarele **rezultate științifice**.

1. În urma analizei abordărilor teoretico-metodologice ale temei de cercetare, s-a stabilit că RS, fiind o structură stabilă, se formează și se schimbă sub influența societății (sociogeneza) și a practicii cotidiene (microgeneza), precum și ca rezultat al dezvoltării individului (ontogeneza), reflectându-se astfel asupra vieții societății și îndeplinind o funcție de reglare și stabilizare [44; 47; 55; 57], determinând caracterul relațiilor. Abordările pentru organizarea cercetării RS au fost fundamentate științific.

2. Conform cercetărilor teoretice, s-au identificat modificări semnificative în structura și funcțiile dominante ale familiei moderne, manifestate prin tendința de autonomie și independență mai mare a soților și, în același timp, prin centrarea pe relațiile conjugale, pe emoționalitate și apropiere [48; 52]. În urma analizei științifice, funcționalitatea a fost recunoscută drept una dintre cele mai importante caracteristici ale familiei [49]. A fost construit un model ipotetic al parametrilor relațiilor conjugale, care include caracteristici obiective, subiective și integrate interdependente, determinând funcționalitatea și viabilitatea sistemului familial. Analiza teoriei violenței în familie [54; 57] a permis constatarea existenței factorilor macro- și microsociale ai fenomenului. Având în vedere că violența în familie este supusă influențelor socio-culturale și personale, am ajuns la concluzia că este posibil să influențăm conținutul RS a violenței în familie printr-o nouă experiență pozitivă de interacțiune conjugală, combinată cu formarea atitudinilor privind caracterul infracțional al violenței în familie [50; 56].

3. Prin metode experimentale, au fost determinate structura și conținutul RS a violenței în familie [44; 53]. S-a constatat că violența în familie, în reprezentările subiecților, reprezintă o influență fizică și psihologică, care se manifestă în relațiile

interpersonale și provoacă o gamă largă de consecințe negative asupra funcționării familiei și vieții individului, prezentând o evaluare negativă pronunțată și o atitudine pasivă. Stabilitatea structurii RS a fost confirmată prin compararea RS ale subiecților din diferite categorii (bărbați și femei, soți cu durate diferite ale căsătoriei, cu diferite niveluri de funcționalitate familială). S-au descoperit diferențe ne semnificative, care nu schimbă conținutul nucleului.

4. În cadrul cercetării empirice au fost concretizate cele mai vulnerabile caracteristici ale relațiilor conjugale în fața violenței în familie - flexibilitatea, autoritatea/respectul față de partener și autoritarismul, ceea ce indică existența unor viziuni contradictorii asupra modului de funcționare a sistemului familial și asupra crizei de reglementare a rolurilor familiale. Dorința partenerilor de a reduce gradul de dependență, dar și de a spori apropierea, duce la confuzie în roluri, apar probleme legate de granițele personale și respectul față de partener, ceea ce stimulează violența [43; 45; 46].

5. Aceste rezultate au condus la dezvoltarea unor instrumente de reglementare a relațiilor în cuplu prin formarea competențelor de interacțiune conjugală și, prin urmare, influențarea conținutului RS a violenței în familie [50]. A fost elaborată și fundamentată conceptual metodologia programului „Armonie” [50; 51], care a permis influențarea pozitivă a unor parametri ai relațiilor de familie, precum respectul față de partener, flexibilitatea, capacitatea de a defini rolurile și regulile intrafamiliale și, în cele din urmă, funcționalitatea familiei prin schimbarea reprezentărilor despre modurile de reglementare a sistemului familial. În cercetarea de control s-a demonstrat că relațiile conjugale se îmbunătățesc prin formarea competențelor de comunicare partenerială, iar în structura RS a violenței în familie apar noi elemente care reflectă conștientizarea caracterului infracțional și inacceptabilitatea violenței. Analiza calitativă a RS a violenței în familie în grupul experimental (EG) a arătat prezența unor reprezentări mai concrete și raționale, evaluarea violenței în familie ca infracțiune și încălcarea a drepturilor personale. Astfel, s-a demonstrat empiric că experiența constructivă de interacțiune conjugală se reflectă asupra elementelor structurale ale RS a violenței în familie.

Confirmarea ipotezei științifice. Analiza rezultatelor științifice obținute în cadrul cercetării permite concluzia că ipoteza cercetării a fost confirmată. RS a violenței în familie are o structură complexă și stabilă, care include nivelurile cognitiv, emoțional-evaluativ și comportamental și reflectă particularitățile relațiilor conjugale. Dezvoltând competențele de interacțiune interpersonală și comunicare în relațiile conjugale și influențând atitudinile față de violența în familie, este posibilă schimbarea conținutului RS a violenței în familie.

Pe baza rezultatelor cercetării, realizate în cadrul tezei pentru obținerea titlului de doctor în psihologie, propunem următoarele **recomandări practice**.

1) rezultatele cercetării teoretice, constatative și formative pot fi utilizate în formarea specialiștilor serviciilor sociale care lucrează cu familia și tineretul, precum și a cadrelor didactice care predau cursul „Dezvoltarea personalității”, promovate în mijloacele de comunicare în masă;

2) materialele metodologice ale cercetării pot fi utilizate în elaborarea conținutului programelor de educație formală și non-formală pentru copii și tineret;

3) a crea la nivelul autorităților locale Centre de Familie pentru sprijinirea familiei, viitorilor soți și părinți, pentru oferirea de asistență consultativă membrilor familiilor care întâmpină dificultăți în relațiile de familie;

4) a stimula dezvoltarea relațiilor de parteneriat între instituțiile de învățământ, administrațiile locale, serviciile sociale, familie și societate, cu scopul promovării valorii familiei.

Perspectivile cercetării. Așa cum s-a menționat anterior, RS a violenței în familie face parte din imaginea generală a RS a familiei și relațiilor familiale. În acest context, prezintă importantă o cercetare complexă a RS a familiei pentru a influența mai eficient schimbările în reprezentările despre disfuncțiile familiale, deoarece orice proces distructiv se naște în reprezentări și poate fi eliminat doar prin intermediul acestora. De asemenea, este important să se studieze posibilitățile și fundamentele științifice pentru implementarea instrumentelor de lucru psihosocial mai larg, atât la nivel de grup, cât și individual, atât pentru tineri și cupluri, cât și pentru cuplurile familiale mature care au nevoie de sprijin în procesul de schimbare a relațiilor familiale. Este esențială fundamentarea științifică a creării Centrelor Familiale, în cadrul cărora se va oferi ajutor preventiv și sprijin familiilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Agenda 2030 de Dezvoltare Durabilă [online]. [citat 10.09.2023]. Disponibil: Cancelaria de Stat | Guvernul Republicii Moldova (gov.md)
2. BĂRAN-PESCARU, A. Familia azi. O perspectivă sociopedagogică. București: Aramis, 2004. 176 p. ISBN 973-679-042-8.
3. BODRUG-LUNGU, V. Violența domestică prin prisma politicilor integrate. In: Studia Universitatis Moldaviae. Seria "Științe ale educației" 2017. nr.5, (105) pp. 22-25. ISBN 1857-2103.
4. CAZACU, D. Reprezentarea socială a familiei contemporane în Republica Moldova: Autoreferatul tezei de doctor în psihologie. Chișinău, 2018. 29 p.
5. CUZNEȚOV, L. *Consilierea ontologică complexă a familiei*. Chișinău: Primex-com SRL., 2018. 433p. ISBN 978-9975-3232-1-5.
6. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Istanbul, 2011 [online]. [citat 11.09.2023]. Disponibil: [conventia_144.PDF](#) (legis.md)
7. GAGAUZ, O. Familia contemporană între tradițional și modern. Ch.: S. n., 2012. 280 p. ISBN 978-9975-57-021-3. 316.356.2.
8. LOSÎL, E., CRĂȘMARU, A.M. Trăsăturile de personalitate ale femeilor supuse violenței domestice. in: *Psihologie*. 2020, nr. 1-2 (36), ISSN 1857-2502.
9. MITROFAN I., CIUPERCA C. Psihologia vieții de cuplu. Între iluzie și realitate. București: Sper, 2002. 490 p. ISBN 9738383137.
10. NECULAU, A., CURELARU, M. Reprezentarea socială a sărăciei – impactul apartenenței sociale și al implicării în relația de ajutor. In: *Aspecte psihosociale ale sărăciei*. Iași: Polirom, 1999, pp. 164-177. ISBN 97368336.
11. NEGURĂ, I., SÎRBU, M. Relația dintre reprezentările sociale și starea subiectivă de bine. In: *Perspectivile și problemele integrării în Spațiul European al Învățământului superior*, Ed. 1. Cahul: Tipografia Centrografic, 2014, Vol.1, pp. 227-228. ISBN 978-9975-88-000-8.

12. Raportul pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei [online]. Chișinău, 2021. 43 p. [citată 11.06.2022]. Disponibil: <https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violența-în-familie-și-față-de-femei.pdf>
13. ROTARU-SÎRBU N. Ostilitatea femeilor abuzate în copilărie. in: *Psihologie*. 2020, vol. 36, nr. 1-2, pp. 66-73. ISSN: 1857-2502.
14. RUSNAC S., GONȚA V., ZMUNCILA L., CLIVADĂ S. Asistența psihologică a cazurilor de violență în familie. Program de diagnostic și reabilitare a victimei și abuzatorului. Chișinău: ULIM, 2010. 230 p. ISBN 978-9975-4084-0-0.
15. ȘLEAHTIȚCHI, M. Tratat de analiză structurală a reprezentărilor sociale. Chișinău: Î.E.P. Știința, 2016. 224 p. ISBN 978-9975-85-056-8.
16. Studiul UN Women – Impactul de Gen al COVID -19 [online]. [citată 08.09.2023]. Disponibil: [un woman ro 030920 changed.pdf](https://www.unwomen.org/en/~/media/754001/540001/2020/09/un-women-impact-of-covid-19-on-women-and-girls.pdf)
17. ȚURCAN-DONȚU, A., VÎLCU N. Evaluarea răspunsului sistemului de justiție penală la cazurile de violență în familie [online]. Chișinău, 2021. 72 p. [citată 11.09.2023]. Disponibil: <https://www.undp.org/ro/moldova/publications/evaluarea-raspunsului-sistemului-de-justitie-penală-la-cazurile-de-violență-în-familie-regiunile-criuleni-soroca-cimișlia-și>
18. TURLIUC M., KARNER HUȚULEAC, A. Violența în familie. Teorii, particularități și intervenții specifice. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009. 208p. ISBN: 978-973-703-436-6.
19. VOINEA, M. Familia contemporană. Mică enciclopedie. București: FOCUS, 2005. 240 p. ISBN 973-87104-6-4.
20. АНДРЕЕВА, Т.В. Психология современной семьи. СПб: Речь, 2005. 436 с. ISBN: 5-9268-0376-4.
21. БАНДУРА, А. Теория социального научения. СПб.: Евразия, 2000. 320 с. ISBN 5-8071-0040-9.
22. БОВИНА И.Б. и др., К вопросу об исследовании социальных представлений: взгляд со стороны. В: *Социальная психология и общество*. 2022, Том 13. № 3. с. 8–25. ISSN: 2221-527.
23. БРУНЕР, Дж. Психология познания. За пределами непосредственной информации. Предисловие и общая редакция действительного члена АПН СССР А. Р. Лурия [online]. М.: «Прогресс», 1977. 286 с. [citată 05.05.2023]. Disponibil: <http://www.koob.ru>
24. ГОЛОД, С. И. Социолого-демографический анализ состояния и эволюции семьи. В: *Социологические исследования*. 2008, №1, с.40-49. ISSN: 0132-1625.
25. Декларация об искоренении насилия в отношении женщин. 20.12.1993. [online]. [citată 05.10.2017]. Disponibil: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/
26. ЕМЕЛЬЯНОВА, Т.П. Социальное представление – понятие и концепция: итоги последнего десятилетия В: *Психологический журнал*. 2001, т. 22, № 6, с. 39–47. ISSN 0205-9592.
27. ЕНИКОЛОПОВ, С.Н., ХВОСТОВА, Е.С. Социально-психологические представления о сексуальном насилии в семье [online]. В: *Психология и право*. 2011, т.1, № 1. [citată 05.07.2017]. ISSN 2222-5196. Disponibil: https://psyjournals.ru/journals/psylaw/archive/2011_n1/39333
28. ЗАКОН РМ «О предупреждении и пресечении насилия в семье» №45-XVI от 1 марта 2007 года В: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 55-56, ч. I, ст. 178.
29. Национальная программа по предупреждению и борьбе с насилием в отношении

женщин и насилием в семье на 2023–2027, Постановление правительства № HG332 от 31.05.2023 В: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14. 07.2023, № 240-245 статья № 598

30. ЭЙДЕМИЛЛЕР, Э.Г. Методы семейной диагностики и психотерапии. М. СПб.: Фолиум, 1996. 63с. ISBN 5-900536-23-8.
31. ABRIC, J.-C. De l'importance des représentations sociales dans les problèmes de l'exclusion sociale. Toulouse: Érès, 2012. 168 p. ISBN 9782865864423.
32. APOSTOLIDIS T. Représentations sociales et triangulation: enjeux théorico-méthodologiques. In: *Méthodes d'étude des représentations sociales*. Sous la dir. J.-C. Abric. Ramonville Saint-Agne: Érès, 2003. pp.13–35. ISBN 102749201233.
33. BODRUG-LUNGU, V., KOSTINA-RITCHEY, E. *Moldova, Families in. In: Encyclopedia of Family Studies* [online], 2016, pp. 1–6. ISBN: 9781119085621. doi:10.1002/9781119085621. [citat 20.05.2020]. Disponibil: [Sci-Hub | Moldova, Families in. Encyclopedia of Family Studies, 1–6 | 10.1002/9781119085621.wbefs171](https://doi.org/10.1002/9781119085621.wbefs171)
34. Breaking Down Gender Biases Shifting social norms towards gender equality[online]. New York, 2023. 44 p. [citat 08.09.2023]. Disponibil: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdp-document/gsni202303pdf.pdf>
35. GILES-SIMS, J. “Wife Battering: A Systems Theory Approach.” [online]. 1983. ISSN 1099-0992. [citat 22.06.2020]. Disponibil: <https://www.semanticscholar.org/paper/Wife-Battering-%3A-A-Systems-Theory-Approach-Giles-Sims/d58b7330dc5b29315fa6b18da5eb01c54b4f028b?sort=relevance&page=2>
36. HOTALING G.T., SUGARMAN, D.B. An analysis of risk markers in husband to wife violence. In: *Violence and Victims* [online]. 1986, nr. 1, pp.101-124. [citat 24.02. 2019]. ISSN 1945-7073. Disponibil: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/3154143/>
37. KALMUSS, D.S. The Intergenerational Transmission of Marital Aggression. In: *Journal of Marriage and Family*. 1984, n. 46, pp. 11-19. ISSN 1741-3737.
38. MOLINER P., GUIMELLI C. Les représentations sociales. Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble, 2015. 139 p. ISBN 978-2-7061-2211-8.
39. MOSCOVICI, S. La Psychanalyse: Son image et son public. P.: PUF, 1976. 501 p. ISBN: 978-2-13-054681-8.
40. NORMÉLIA, M. F. D., SANTOS M. F., MENDONÇA LOPES, R. L. Social representations of family and violence In: *Rev. Latino-Am.* [online]. 2007, vol.15, nr.6. ISSN 0104-1169. [citat 28.10. 2018]. Disponibil: <http://dx.doi.org/10.1590/S0104-11692007000600020>
41. SELIGMAN, Martin E.P. What You Can Change and What You Can't: The Complete Guide to Successful Self-Improvement [online]. 1993. 409 p. eISBN: 978-0-307-49870-0 [citat 08.09.2023]. Disponibil: [OceanofPDF.com What You Can Change and What You Cant - Martin E Seligman.pdf](https://oceanofpdf.com/What-You-Can-Change-and-What-You-Cant-Martin-E-Seligman.pdf)
42. SILVANA de ROSA, A.M., D'AMBROSIO, M., AIELLO, S. Mapping current, future and ideal family structure. In: *Papers on Social Representations*[online]. 2014, vol. 23, pp. 17.1-17.30. [citat 20.05.2019]. ISSN 1021-5573. Disponibil: [https://www. Researchgate .net/ publication /339416221_Papers_on_Social_Representations Mapping Current Future and Ideal Family Structure and Relations in Emerging Adults](https://www.researchgate.net/publication/339416221_Papers_on_Social_Representations_Mapping_Current_Future_and_Ideal_Family_Structure_and_Relations_in_Emerging_Adults)

LISTA PUBLICAȚILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice categoria B:

1. ИБРИШИМ, Л., РУСНАК, С. Особенности функциональности современной семьи. В: *Psihologie. Revistă științifico-practică*, 2020, vol.37, nr. 3-4, pp. 60-74. ISSN E 2537-6276.
2. ИБРИШИМ, Л. Специфика социальных представлений о насилии в семье. В: *Economics, Social and Engineering Sciences Year 3*. 2021, nr.3-4, pp.175-180. ISSN 2587-344X.
3. ИБРИШИМ, Л. Зависимость функциональность семьи от межличностных отношений супругов. В: *Economics, Social and Engineering Sciences Year 3*. 2020, nr.3-4, pp.161-17. ISSN 2587-344X.
4. ИБРИШИМ, Л. Соотношение удовлетворенности браком с особенностями взаимоотношений в супружеских парах. В: *Economics, Social and Engineering Sciences Year 3*. 2020, nr.3-4, pp.203-212. ISSN 2587-344X.

Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice:

5. ИБРИШИМ, Л. Исследование социальных представлений о семье и внутрисемейных процессах в современной социальной психологии. В: *Сборник международной научно-практической конференции, посвященной 32-й годовщине Комратского государственного университета*. Комрат: КГУ, 2023, с. 641-647. ISBN 978-9975-83-256-4.
6. ИБРИШИМ, Л. Структурные и функциональные изменения современной семьи. В: *Сборник международной научно-практической конференции, посвященной 31-й годовщине Комратского государственного университета*. Комрат: КГУ, 2022, с. 318-323. ISBN 978-9975-83-178-9.
7. ИБРИШИМ, Л. Специфика функциональности современной семьи. В: *Сборник международной научно-практической конференции, посвященной 30-й годовщине Комратского государственного университета*. Комрат: КГУ, 2021, с. 664-668. ISBN 978-9975-3496-2-8.
8. ИБРИШИМ, Л.Ю. Использование элементов тренинга для гармонизации семейных отношений. В: *материалы XII Международной научно-практической конференции Повышение качества подготовки педагогических кадров: Проблемы. Инновационные технологии. Опыт*. Москва: РУДН, 2019, с. 73-77. ISBN 978-5-209-009218-7 (ч. 2).
9. ИБРИШИМ, Л.Ю. Формирование социальных представлений о ненасильственном поведении у старших школьников. В: *Сборник материалов Международной научно-практической конференции Повышение качества подготовки педагогических кадров: Проблемы. Инновационные технологии. Опыт*. Владикавказ: ИПЦ Сев. Осет. гос. ун-т им. К. Л. Хетагурова, 2019, с. 449-453 ISBN 978-5-8336-1012-1.
10. ИБРИШИМ, Л.Ю. Психологические исследования семьи с точки зрения «нормы-аномалии». В: *Сборник международной научно-практической конференции, посвященной 27-й годовщине Комратского государственного университета*. Комрат: КГУ, 2018, с.348-357. ISBN 978-9975-83-057-7.
11. ИБРИШИМ, Л.Ю. Сравнительный анализ когнитивного уровня социальных представлений о насилии в семье. В: *Сборник международной научно-практической конференции, посвященной 25-й годовщине Комратского государственного университета*. Комрат: КГУ, 2016, с.432-436. ISBN 978-9975-83-013-3.

12. ИБРИШИМ, Л. Сравнительный анализ научных теорий насилия в семье. В: *Сборник международной научно-практической конференции, посвященной 23-й годовщине Комратского государственного университета*. Комрат: КГУ, 2014, с. 199-202. ISSN 1857 – 2170.
13. ИБРИШИМ, Л. Трансформация социальных представлений о насилии в семье в контексте социальных изменений. В: *Материалы международной научно-практической конференции «Инновационное развитие Республики Молдова: национальные задачи и мировые тенденции»*. Комрат: КГУ, 2013, с.559-564. ISBN 978-9975-4266-0-2.
14. ИБРИШИМ, Л. Тренинг детско-родительских отношений как способ активизации социализирующей функции семьи. В: *Материалы IV Международной научно-практической конференции «Социум. Культура. Личность. Досуг: социальные практики культурогенеза»*. Тюмень: РИЦ ТГАКИ и СТ. 2013. с.155-157. ISBN 978-5-91804-052-2.
15. ИБРИШИМ, Л. Специфика социальных представлений женщин и мужчин о насилии в семье. В: *Материалы международной научной конференции «Императивы творчества и гармонии в проектировании человеческих систем»*. Минск: Право и экономика, 2013, с. 338-339. ISBN 978-985-552-151-9.
16. ИБРИШИМ, Л., ПАНАЙТОВА, С. Домашнее насилие как социально-психологическая проблема. В: *Материалы международной научной конференции «Семья и женщина в современном мире: социальные и культурные аспекты»*. Минск: Право и экономика, 2012, с. 225-226. ISBN 978-985-552-151-9.

АННОТАЦИЯ

Ибришим Людмила, Социальное представление о насилии в семье и особенности супружеских отношений. Диссертация на соискание степени доктора психологии, Кишинев, 2024

Структура диссертации. Диссертация содержит: *введение*, 3 главы, *общие выводы и рекомендации*, *библиографию* из 262 источников и 4 приложения. Объем диссертации составляет 143 страницы основного текста, в том числе 28 таблиц и 36 рисунков. Результаты исследования опубликованы в 16 научных работах.

Ключевые слова: социальное представление, насилие в семье, функциональность семьи, гибкость, сплоченность, понимание, эмоциональное притяжение, авторитетность, авторитарность.

Цель научной работы заключается в выявлении и анализе содержания и структуры СП о насилии в семье у супружеских пар, а также его связи с особенностями супружеских отношений.

Задачи работы: проанализировать теоретические подходы к проблеме СП с целью определения оптимальных параметров исследования СП о насилии в семье; выявить особенности современной семьи и супружеских отношений, причины и последствия насилия в семье; определить содержание и структуру СП о насилии в семье у разных категорий испытуемых, сравнить их и выделить символы, отражающие межличностные отношения и семейную функциональность; выявить наиболее уязвимые характеристики семьи, поддерживающие практики насилия в семье; разработать программу экспериментального вмешательства, которая простимулирует изменение содержания СП о насилии в семье; провести проверку эффективности экспериментального вмешательства и разработать рекомендации по предотвращению насилия в семье.

Новизна и научная значимость. В данном исследовании впервые эмпирически выделена и описана структура СП о насилии в семье; выявлены содержательные компоненты СП о насилии в семье и их взаимосвязь с характеристиками супружеских отношений; изучены особенности супружеских отношений; разработана программа, направленная на гармонизацию супружеских отношений и формирование компетенций ненасильственного взаимодействия оказавшая косвенное влияние на содержание СП о насилии в семье.

Разрешенный научный вопрос. Выявлено содержание и структура СП о насилии в семье, его устойчивость и незначительная зависимость от супружеского стажа и функциональности семей. В структуре СП о насилии в семье констатировано присутствие символов, отражающих межличностные отношения и функциональность семьи. Определены психосоциальные условия изменения содержания СП о насилии в семье, включающие комплекс инструментов, направленных на улучшение межличностных отношений, функциональности семьи и установок о преступности насилия в семье.

Теоретическая значимость работы заключается в изучении СП о насилии в семье в контексте супружеских отношений, как социокогнитивного феномена, проявляющегося в характеристиках межличностных отношений супругов.

Прикладное значение работы. Эмпирическое изучение содержания и структуры СП о насилии в семье, его проявления в супружеских отношениях позволяет лучше понять природу феномена и расширить спектр методических средств, применяемых в работе по предотвращению насилия в семье. Предложенная в рамках исследования программа применима для различных категорий бенефициаров как в групповой, так и в индивидуальной работе.

Внедрение научных результатов. Полученные результаты были использованы и представлены в мероприятиях, проводимых со студентами КГУ, в рамках дисциплины «Психология общения», в рамках тренингов для школьников «Насилие в семье - мифы и реальность», в рамках тренингов о насилии в семье с социальными ассистентами, полицейскими и семейными докторами, проводимыми в результате деятельности ОО «Ассоциация женщин Гагаузии».

ADNOTARE

Ibrișim Ludmila, Reprezentarea socială a violenței în familie și particularitățile relațiilor conjugale. Teză de doctor în psihologie, Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 262 de titluri, 4 anexe, 143 de pagini de text de bază, 36 de figuri, 28 tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 16 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: reprezentare socială, violență în familie, funcționalitate familială, flexibilitate, coeziune, înțelegere, atracție emoțională, autoritate, autoritarism.

Scopul lucrării: identificarea și analiza conținutului și structurii reprezentării sociale a violenței în familie în rândul cuplurilor căsătorite, precum și a raportului acesteia cu particularitățile relațiilor conjugale

Obiectivele lucrării: analiza abordărilor teoretice ale reprezentărilor sociale în scopul determinării parametru optimi de cercetare a reprezentării sociale a violenței în familie; identificarea particularităților familiei contemporane și a relațiilor conjugale, a cauzelor și consecințelor violenței în familie; determinarea conținutului și structurii reprezentării sociale a violenței în familie la diferite categorii de subiecți, cu compararea și evidențierea simbolurilor care reflectă relațiile interpersonale și funcționalitatea familiei; identificarea celor mai vulnerabile particularități ale familiei care susțin practicile violenței în familie; dezvoltarea unui program experimental de intervenție prin care poate fi stimulată schimbarea conținutului reprezentării sociale a violenței în familie; efectuarea verificării eficacității intervenției experimentale și elaborarea recomandărilor pentru prevenirea violenței în familie.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute. În cadrul cercetării de față pentru prima dată a fost identificată și descrisă structura reprezentării sociale a violenței în familie; au fost identificate componentele de conținut ale reprezentării sociale a violenței în familie și relația acestora cu particularitățile relațiilor conjugale; au fost studiate particularitățile relațiilor conjugale; A fost elaborat un program care vizează armonizarea relațiilor conjugale și dezvoltarea competențelor de interacțiune non-violentă, care a avut un impact indirect asupra conținutului reprezentării sociale a violenței în familie.

Rezultatele cercetării obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante. Au fost identificate conținutul și structura reprezentării sociale a violenței în familie, stabilitatea și dependența nesemnificativă a acesteia de durata relației conjugale și funcționalitatea familiei. În structura reprezentării sociale a violenței în familie s-a constatat prezența simbolurilor, care reflectă relațiile interpersonale și funcționalitatea familiei. Au fost identificate condițiile psihosociale pentru modificarea conținutului reprezentării sociale a violenței în familie, inclusiv un ansamblu de metode care vizează îmbunătățirea relațiilor interpersonale, a funcționalității familiei și formarea atitudinilor față de caracterul antisocial al violenței în familie.

Semnificația teoretică a lucrării constă în cercetarea reprezentării sociale a violenței în familie în contextul relațiilor conjugale, ca fenomen sociocognitiv manifestat în particularitățile relațiilor interpersonale ale soților.

Valoarea aplicativă a cercetării. Studiul empiric al conținutului și structurii reprezentării sociale a violenței în familie, al manifestării acesteia în relațiile conjugale ne permite să înțelegem mai bine natura fenomenului și să extindem gama de instrumente metodologice utilizate în activitatea de profilaxie a violenței în familie. Programul propus în cadrul cercetării este aplicabil diverselor categorii de beneficiari, atât în muncă de grup, cât și individuală.

Aprobarea și implementarea rezultatelor. Rezultatele obținute au fost utilizate și prezentate în cadrul unor evenimente desfășurate cu studenții Universității de Stat din Comrat, în cadrul disciplinei „Psihologia comunicării”, în cadrul trainingurilor pentru elevi cu genericul „Violența în familie – mituri și realitate”, în cadrul trainingurilor cu asistenții sociali, poliștii și medicii de familie privind violența în familie, desfășurate în programele promovate de ONG-ul „Asociația Femeilor din Găgăuzia”.

ADNOTATION

Ibrishim Ludmila, Social representations of family violence and peculiarities of marital relationships. Dissertation for the degree of Doctor of Psychology (PhD), Chisinau, 2024

Dissertation structure. The dissertation comprises an introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 262 sources, and four appendices. The main text spans 143 pages, including 28 tables and 36 figures. Research results have been published in 16 scientific works.

Keywords: social representation, family violence, family functionality, flexibility, cohesion, understanding, emotional attraction, authority, authoritarianism.

Objective: the research aims to identify and analyze the content and structure of social representations of family violence among married couples, along with their connection to the peculiarities of marital relationships.

The tasks of the research: to analyze theoretical approaches to the issue of Social representation (SR) in order to determine optimal research parameters for studying SR on domestic violence; identify features of contemporary families and marital relationships, causes, and consequences of domestic violence; determine the content and structure of SR on domestic violence among different categories of participants, compare them, and highlight symbols reflecting interpersonal relationships and family functionality; identify the most vulnerable characteristics of families that support domestic violence practices; develop an experimental intervention program that will stimulate changes in the content of SR on domestic violence; conduct an assessment of the effectiveness of the experimental intervention and develop recommendations for preventing domestic violence.

Novelty and scientific significance: this research empirically delineate and describes the structure of social representations of family violence. It identifies the substantive components of these representations and their interrelation with characteristics of marital relationships. The study explores marital relationship features, develops a program aimed at harmonizing marital relationships, and indirectly influences the content of social representations of family violence.

Resolved scientific question: the research reveals the content and structure of social representations of family violence, their stability, and slight dependence on marital experience and family functionality. Symbols reflecting interpersonal relationships and family functionality are present in the structure of social representations of family violence. Psychosocial conditions for changing the content of these representations are determined, including a complex of tools aimed at improving interpersonal relationships, family functionality, and attitudes towards violence in the family.

Theoretical significance: the study contributes to understanding social representations of family violence in the context of marital relationships as a sociocognitive phenomenon manifested in the characteristics of spouses' interpersonal relationships.

Practical significance: the empirical examination of the content and structure of social representations of family violence, their manifestations in marital relationships, enhances understanding of the phenomenon's nature and expands the range of methodological tools used in preventing family violence. The proposed intervention program is applicable to various beneficiary groups in both group and individual work.

Implementation of Research Results: the obtained results have been utilized and presented in events with KGU (KSU) students, within the discipline "Communication Psychology," in training sessions for school students titled "Family Violence - Myths and Reality," and in training sessions on family violence for social assistants, police officers, and family doctors, conducted as part of the activities of the NGO "Association of Women of Gagauzia."

IBRIȘIM, LUDMILA

**REPREZENTĂREA SOCIALĂ A VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ȘI
PARTICULARITĂȚILE RELAȚIILOR CONJUGALE**

511.03 – PSIHLOGIE SOCIALĂ

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

Aprobat spre tipar: *01.10.2024*

Formatul hârtiei A4

Hârtie offset. Tipar digital

Tiraj 50 ex.

Coli de tipar: 2.3

Comanda nr. 118

Tipografia: SRL „Print-Caro”
mun. Chișinău , str. Columna 170
tel.: 069124696